

Ese de dóve ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretulu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
„ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Corespondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopésca.
Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl., éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretulu publicatiuniloru se se anticipe.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

PARTE OFICIALE.

Essamenulu de calificatiune invetiatorésca se va incepe marti in 28. noevre a. c. stilulu vechiu.
Acést'a se aduce la cunoscenti'a respectiviloru invetiatori.
Aradu, 7. noevre 1872.

Dr. Paulu Vasiciu.

Dr. Atanasiu Siandoru.

PARTE NEOFICIALE.

Cum poti deveni pedagogu bunu?

Cu invetiatur'a! Asia este, cá de invetiatura ai lipsa la tóta intemplantarea; de óra ce nu se póte ca cineva se se prinda de unu lucru, despre care n'a mai auditu si nu scie cum trebue lucratu; cu alte cuvinte: Nu póte cineva incepe prass'a, pana ce nu are teori'a.

Dar invetiatur'a nu é de ajunsu ca se-lu faca pre cineva pedagogu bunu. S'ar insielá fórté celu ce ar crede, cá din carti multe va se adune multe invetiaturi, si acestea apoi, de voia de nevoia, ilu vor iscusí.

Nu invetiatur'a cea multa te iscusese, ci invetiatur'a cea bine petrunsa, bine intielésa, fie chiar mai putiena. Fórté nimeritu ni spune acést'a proverbialu romanescu: „La unu sacu de invetiatura, trebuesce unu caru de minte.” Dar cum se petrundi si se intielegi bine, ce ai invetiatu? Éca asia: Fiindu cá pedagogi'a se baséza multu pre viéti'a sufletésca a omului, pre psicologi'a, invéti'a de la tine insu-ti, prin aducerea a minte despre tineretiele si despre verst'a ta de baiétu, cum s'a inceputu in tine viéti'a sufletésca, cum ai ajunsu se scii cá tu existi si traesci? cum ti s'a desvoltatu consciinti'a propria? cari erau inclinatiunile si postele tale? de ce te temeai séu rusinai? ce te putea direge? Respunsulu, ce ti-lu vei dá la aceste intrebari, are se-ti fie de invetiatura si de indreptare; de dupa acél'a vei procede pururia candu vei judecá despre alte fiintie omenesci si despre desvoltarea loru. — De câte ori poti si ai timpu, te retrage in linisce, si de acolo privesece si judeca despre faptelebaitet iloru, despre cugetele si vorbele loru.

Astu-feliu poti invetiá psicologi'a, carea e partea cea mai grea a pedagogiei. Candu ai invetiatu acést'a, ti-ai pus: temeulu ca se poti deveni unu bunu pedagogu.

Intr'acést'a invetiatura te vei ajutá fórté multu, daca privirile, bagarile de séma, adeca observatiunile, nu vei incepe a le face la baietii altor'a, ci la filii tei proprii, cari sunt sangele teu, carnea ta si spiritulu teu, la cari prin urmare poti face observatiunile mai cu atentione, interesu si scrupulositate. — Ceea ce scii despre tine, vei vedé in filii tei, si acést'a te va convinge apoi atátu de tare despre sciinti'a ta, in cátu nu vei pregetá se o aplici si la baietii altor'a, si vei dobandi rezultate bune. Urméza de aci cumca aceia potu invetiá mai bine psicologi'a, si prin urmare aceia potu fi mai buni pedagogi, cari au filii loru proprii. Cu alte cuvinte: invetiatoriulu insuratu si cu familia, e mai bunu pedagogu de

cátu celu neinsuratu. Acést'a este degiá o afirmatiune vechia in literatur'a pedagogiei. Consistoriulu nostru din Orade dorindu, intru interesulu sciintiei si alu practicei, a se convinge despre adeverulu acelei afirmatiuni, a si dispusu in 1871. ca in datele statistice despre starea si sporiulu fie-carei scoli, se se arete cu de a menuntulu si starea familiaria a invetiatoriului, si din aceste date s'au convinsu cumca de rugule (permitiendu-se cá fie-care regula are si câte o esceptiune) invetiatorii insurati si cu familie au facutu sporiu mai mare cu scolarii, de cátu cei neinsurati.

Caus'a scóleloru romane ort. din orasiulu Aradu.

Publicámu dóe acte, a nume: 1. unu estrasu din protocolulu universitateri orasiului Aradu, prin care s'a comunicatu comunitatei romanesci ort. cumca orasiulu nu mai vre se-si satisfacá detorintieloru sale fatia cu scólele rom. ort. (insemnámu cumca in acea siedintia la orasiu, romanii si serbii n'au participatu ca n'au vrutu) si 2. apelatiunea comunitatei romanesci ort., compus de dlu Demetriu Bonciu advocatu si deputatu, in contr'a hotárririi acesteia a orasiului.

I. Estrasu din protocolulu orasiului Aradu.

4185¹/₇₆₅ 1872.

S'a cetitu propunerea urmatória a membrului de comitetu b. Béla Bánhidu, facuta in adunarea genarala din lun'a lui septembrie a. cur.

Considerandu cumca orasiulu Aradului impartasiesce pre unele scoli confessionalé la ajutorie mari annale, fora ca prin organcie sale proprie se se póta convinge despre stárea si spiritulu acestoru scoli;

Considerandu cumca orasiulu Aradului prin acestu ajutoriu: de a dreptulu innaintéza interesele confessionali cari sunt de totu in contradicere cu progressulu;

Considerandu cumca acea suma, ce se dá in fiecare annu scóleloru confessionali, ar folosi causei scolare proprie a orasiului;

Considerandu cumca stárea materiala a orasiului nu-i permite, nici chiar pentru scopuri de instructiune populara; — ca se maréscu bugetulu si se inmultiescu sarcinele preste mesura;

Considerandu cumca orasiulu, intru intielesulu legii de instructiune din 1868. este detoriu a creá unu fondu scolaru;

Considerandu cumca intru intielesulu legii de instructiune din 1868. orasiulu Aradului este detoriu a se ingrigi pentru infiintarea de scoli superiori ale invetiamentulu popularu, si cá aceste scoli, precum se sporescu clasele, vor pretinde sacrificie totu mai mari, ca atát'a mai vertosu cáci statulu, abia credemu cá va fi aplecatu se ni dee ajutoriu materialu, daca va audí despre generositate a orasiului Aradu fatia cu acele scoli, la cari nu se intinde influinti'a si jurisdictiunea scolaru a sa;

Considerandu in fine cumca orasiulu Aradului este chiamatu mai vertosu dintre orasiéle de pre siesulu Ungarei, ca se innainteze instructiunea populara, se essileze din scoli spiritulu confessionale, deci propune ca orasiulu Aradului, innaltiandu-e la culmea adeveratulu liberalismu si a bunei judecari despre pretensiunile timpului, se pronuncio cumca: de la acele scoli confessionali, cari pana acum au fostu partasie la ajutoriulu orasiului, daca pana in 1. octobré 1873. nu se vor dochiará de scoli comunale, de la acést'a di in colo li va dotrage ajutoriulu.

S'a declsu

Propunerea, votandu-se despre ea, s'a primitu cu mare majoritate de votari.

Pentru cá univarsitateri orasiului Aradu, intru intielesulu legii de scóla din annulu 1868., este detória se creeze fondu

colaru, se-si sporésca, de dupa recerintia, scólele sale proprie comunale, se se ingrigésca de infintierea de institute superioare pentru invetiamentulu popularu, care din anu in anu va pretinde totu mai mari sacrificie din cass'a comuna a orasiului;

pentru cá orasiulu nu póte ajutá de cátu scoli de acelea, cari nu au caracteru confessionalu; séu daca ajuta un'a scóla confessionala, atunci in proportiane ar trebui se le ajute tóte, ceea ce in Aradu, precum se scie, nu se intempla, fiindu cá israoliti nu capeta nimica de la orasiu, éra daca in proportiune ar ajutá tóte scolile confessionali, orasiulu ar fi silitu se neglige caus'a propriiloru sale scoli comunali, ceea ce este in contradicere cu liter'a chiara a legii, éra starea materiala a orasiului nu-i permite — fie chiar pentru scólele de instructiune populara — se urce fórté bugetulu si se sporésca sarcinele preste mesura;

pentru cá orasiulu nici mai nainte nici acum'a, n'a insarcinatu pre locuitori cu o contributiune anume pentru scóla, si atátu scolile sale comunali cátu si scolile confessionali le sustiene si ajuta din contributiunea comuna, si astu-feliu are dreptu ca se retraga ajutoriulu de la tóte acele scoli, la cari nu se întinde influint'a si jurisdictiunea scolara a sa: deci in urmarea acestor'a, decisulu adunantiei gnerali a orasiului din 19. ianuaru 1870. nr. 270/3, prin care s'a votatu scoliloru confessionali ajutoriulu de care s'au bucuratu pana acum'a, prin acést'a se scóte din validitate, si de la tóte acele scoli confessionali — cari in decursu de siese luni de la inmanuarea acestei decissiiuni, nu se vor dechiará de scoli comunali — incependu cu 1. octobru 1873. li se detrage ajutoriulu in bani si in naturalie si folosirea edificieloror orasiului ce le-au incuviintiatu citatulu decisu alu adunantiei generali, incéta folosirea salariiloru si usufructulu.

Despre acést'a se se incunoscintieze scaunulu scolare alu orasiului Aradu, administratoru plebaniei locali romano-catolice, comunitatea gr. ort. romanésca, comunitatea gr. cat., comunitatea gr. ort. serbésca, pastorulu reformatu, evangelicu, si Josifu Hirschmann ca directoru alu scoliloru israelite, si esactoratulu.

Din adunanti'a generala a universitatii orasiului lib. reg. Aradu, tienuta la 9. octobru 1872.

Publica: Colomanu Institoris, m. p. protonotariu.

2. Apelatiunea comunitatei romanesci ort.

Onorate Domnule Consule alu orasiului!

Comunitatea bisericesca a romaniloru ort., se vede silita ca in restimpulu legalu de 15. dile se se folosésca de apelatiune in contr'a decissiiunii vatematórie ce universitatea orasiului lib. reg. Aradu, a adus'o in adunanti'a sa generala din 19. octobru a. c. sub nr. 4185. in caus'a detragerii ajutoriului de pana acum'a de la scólele confessionali. Te rugámu onorate dle Consule! ca se binevoiesci a aterne la innaltulu ministeriu reg. ung. de cultu si instructiune acést'a apelata, dimpreuna cu numit'a decissiiune, cátu si actele de mai nainte ce se referescu la acést'a cauza, si a nume: decissiiunea adunantiei generali a orasiului din 1870. nr. 270/3.

Motivele apelatiunii nóstre sunt acestea:

Candu legelatiunea, in legea ce au adus'o pentru instructiunea poporului, pre langa crearea principiului de scoli comunali, a lasatu libertatea scóleloru confessionali; cáci n'au voitu se vatemate drepturile si datinele traditionali ale singurateciloru confessiuni, ci a luat in consideratiune relatiunile singuraticiloru tienuturi din tíera si ale singuraticiloru comunitati, mai departe a consideratu datinele si drepturile impreunate cu acestea, cari sustau de sute de ani, si au contribuitu la pacea de astadi intre cetatienii de feliurite confessiuni si feliurite nationalitati.

Acestu spiritulu de o prevedere intielépta si drépta, se manifestá in partea a dó'a din §. 25. alu legii de instructiune publica, de dupa care, in privinti'a acoloru scoli confessionali degiá existinti, cari pana acum'a s'au sustienutu din averea si din venitele comunali, s'a lasatu respectivei comuni libertatea de a sustiené si mai departe acestu usu; — comunitatea bisericesca a romaniloru gr. ort. nutresce convingerea aceea, cá legelatiunea la facearea amintitului §. 25. de o parte neaflandu cu cale a pronuncii in modu demandativu sustienerea usulu de pana acum'a, ca nu cumva singuraticele comune, indetorate fiindu a sustiené neconditionatu usulu de pana acum'a, se dee favoru desclinitu minoritatii locuitoriloru, séu unei parti séu clase, spre daun'a comunei întregi si spre imposibilitatea desvoltarii instructiunii publice, — de alta parte a aflu de lipsa se-i lase comunei libertatea in asta privintia: pentru ca acele comune de feliurite confessiuni si nationalitati, in cari usulu de pana acum'a si statulu quo, ce l'a gasitu legea la nascerea sa, este o basa a pacii între cetatieni, se nu fie silité a turburá acestu status quo, care conformu recerintieloru si relatiuniloru locali, este bas'a pacii si a indestulirii reciproce.

Astu-feliu de usu, astu-feliu de status quo, a gasitu legea de instructiune si in orasiulu lib. reg. alu Aradului, de dupa care, de candu ómenii si-aducu a minte, cetatienii de feliurite confessiuni si feliurite nationalitati ce locuiescu in acestu orasiu, de o potriava tragu folóse din possessiunile orasiului si din alte venite comune, si de o potriava contribuescu a se acoperi deficitulu, ce nu se implinesce din venitele orasiului; din venitele averii si ale drepturiloru orasiului si din contributiunea comuna ce supliniá deficitulu, nu numai s'au ajutoratu, ci s'au sustienutu tóte scólele poporali esisintinti in orasiu, — numai scólele israelitiloru erau esceptiune, cari pururia insisi au sustienutu institute proprie de invetiamentu.

Amintit'a adunanti'a generala a orasiului, ce s'a tienutu in lun'a lui ianuaru 1870., pre candu s'a consultatu despre essecutarea articulu de lege XXXVIII. din 1868. referitoriu la instructiunea publica, avea degiá o propunere, ca scolile ce pana atunci le-a sustienutu orasiulu, se le dechiaré de comunale, inse adunanti'a generala de atunci respective representanti'a orasiului luandu in consideratiune cercustantie si relatiunile locali, avendu drépta privire la proportiunea numerica a locuitoriloru de feliurite confessiuni si nationalitati, desclinitu privindu usulu secularu in privinti'a scoliloru, carele nici odata n'a datu ansa la turburarea contielegerii pacice si fratiesci, — neperdiendu din vedere cumca locuitorii cari voiescu sustienerea scoliloru confessionali si a nume cei greco-orientali sunt cam a patr'a parte din poporatiunea intréga, 7—8000 de locuitori, si pentru instructiunea in propri'a loru religiune si in limb'a nationalitatii loru proprie sunt asisderia indreptatiti ca din averile comune ale orasiului se pretinda aceea suma mica, ce este de lipsa pentru sustienerea scólei loru, precum pretindu cea lalti locuitori ai orasiului de alte confessiuni si nationalitati, — mai departe considerandu si aceea, cumca si scolile comunale se sustienu nu numai din contributiunea comuna ci si din venitele acoloru averi comunali, la cari fiecare cetatiénu, de veri ce confessiune si nationalitate, are dreptu egal, si cumca ajutoriulu, datu pana acum scoliloru confessionali, abia face suma a mai mare, de cátu ce ar fi ceea, carea s'ar detrage de la scolile comunali, dupa ce confessiunali s'ar separá de acolo si ar contribuí numai pentru scólele loru proprie, — si in fine esperiandu iritatiunea, ce numit'a propunere a casiuatulu in partea cea mare a poporatiunii orasiului, — a sciutu judecá cu pricepere matora cumca, o nóua sistema, contraria cu unu usu secolaru, nici atunci nu este cu cale a se introduce intr'unu modu pripitu, candu togm'a s'ar dovedi cá este sistem'a cea mai buna, — pre candu din contra, daca aceea sistema s'ar puté preface, cu timpulu, in pretensiunea epócei, s'ar puté essecutá pururia fora greutate si fora de opunere, — a aflu cu cale si de folosu, ca in consonantia cu dreptulu ce l'au permis §. 25. alu legii de instructiune prin hotarirea de sub nr. 270/3. din 1870. se pronuncésca si se decida ca: „in privinti'a ajutorarii scóleloru confessionali, déca numai vor corespunde recerintieloru din lege, se se sustiena usulu de pana acum'a.“

Inse representanti'a de acum'a a orasiului le-au delaturatu aceste tóte, si fora ca se fie avutu ansa cumca dóra nu s'au tienutu conditiunile din decissiiunea de sub nr. 270/3. din 1870. in urmarea unei simple propuneri, silité, pre motive ce nu corespondu adevérului si realitatii, cu o trasura de péna a nimicitu decissiiunea de mai nainte a representantiei, carea s'a basatu pre o consideratiune matora si bine intielésca a tuturor relatiuniloru locali, si astu-feliu acést'a hotarire contraria de acum'a detrage, incependu cu 1. octobru 1873., de la esisintint'a scoliloru confessionali ajutoriulu anualu.

Acést'a decissiiune nóua nu este de folosu cu privire la relatiunile orasiului Aradu, cu atát'a mai vertosu nu este cu tactu, nici pentru naintarea instructiunii publice nici pentru intarirea pacii si a liniscei între singuratecii locuitori ai orasiului; pentru cá prin acést'a se nasce in locuitorii orasiului o consciintia, ce pana acum nu s'a manifestatu defeliu, adeca *consciintia separatiunei*, a *desclinierei*, consciintia de *eschisi din drepturila comune*.

Pana acum, scolile populare ce le-a sustienutu orasiulu Aradului, nici n'au avutu propriaminte unu caracteru marcatu, tóte scolile populare s'au recunoscutu de scoli ale orasiului, — numai aceea au fostu descliniere in scoli: cumca cea mai mare parte au fostu scoli unguresci, in 4 scoli s'au propusu romanescé si in 1 serbesce, si limb'a instructiunii érá limb'a poporatiunii din respectiv'a parte a orasiului.

Pana acum s'au sustienutu acestu status quo, pentru cá desi in 1870. cea mai mare parte a scóleloru s'a dechiaratu de comunale, totusi respectivii locuitori singurateci ai orasiului n'au fostu avisati ca prin contributiune desclinita se sustiena scolile lor, si prin urmare nu s'au nascutu intrénsii temerea si prepusul cumca, cu denegarea evidinte a dreptulu si a ecitatei, in

privinții a susținerii școlilor lor vor fi eschisi de la venitele comune de după averile comunei, ce li competu și lor de o potrivă cu celor a lalt.

Asia este, și o putem marturisi cu sinceritate și conștiința deplină, cumca în locuitorii orașului ce aparțin la comunitatea bisericăscă a romanilor ort., cându au auditu despre acea decisiune vatematorie, s'au nascutu acea întrebare, purcésa din conștiința de dreptu, că: ôre densii n'au contribuitu togm'a ca cea lalt, ba—cu privire la posesiunile lor de pamentu—inca mai multu, cându s'au rescumperatu de la Camer'a reg. posesiunile orașului, pasculu și regalele? și că ôre densii numai pentru aceea au contribuitu, cu sume mari și cu sacrificie, la eliberarea orașului, pentru ca acum se fie eschisi din drepturile castigate cu sacrificie? Și această întrebare neliniscitória, ce de sine se ivesce, nici nu este fora de temeiu: pentru că togm'a din pamentulu rescumperatu cu banii lor, și respective din pascu, spre micșiorarea posesiunii togm'a a acelu locuitorii s'au separat mai multe sute de holde și s'au esarendatu spre scopulu școlii și alu instrucțiunii,—și pre cându se essecuta această despusetiune, fôrte daunósă pentru densii ca plugari și prasitori de vite, și se detrage de la școlele lor inca și acelu ajutoriu micu de câte-va mii de florini, potu ôre stá și privi cu inim'a liniscita cum se sustienu și se radica școli nóue pentru invetiamentulu baietiloru celor a lalt locuitorii, pre cându densii remanu eschisi de la venitele comune spre acelu-si scopu.

Cumca în ce proporțiune numerică sunt speșele (cari se dau din venitele comune ale averilor și ale drepturilor orașului, câtu și din contribuțiunea pentru suplinirea sumei ce nu se ajunge din venit) școlilor comunali catra mica sum'a ce pana acum s'a datu în tipu de ajutoriu școlilor confesionali, invederéza din bugetele orașului, și anume:

În anul 1872 s'au preliminaru pentru susținerea școlilor comunali 23.300 fl., éra în 1873 s'au preliminaru 28.000 fl.,

Din contra, pentru cele 5 școli ale romanilor și serbilor gr. ort., de mai multi ani, și acum'a inca, s'au indatinatu a se preliminaru: pentru cortelu 360 fl., pentru salariile alor 5 invetia-tori 2.500 fl., asia-dara de totu nu face sum'a de 3000 fl.;—daca vom confrontá aceste sume, invederéza de sine inspaimentatória mesura a nedreptatii și neecitatei, invederéza și aceea, cumca motivele numitei decisiuni vatematorie nu sunt întemeiate și nu sunt confôrme relațiunilor faptice, pre câtu sunt inspirate de ne-tolerantia, de ura și de intențiunea de a apesá confesioniile.

Despre tôte acestea se pôte convinge înaltulu ministeriu reg. ung. daca va demandá se i se astérna preliminariele orașului.

Dar pana a nu intrá în combaterea argumintelor decisiunii vatematorie și în demonstrarea neconvenienței aceleia, suntemu siliti a trage la indoiéla din punctu de vedere juridicu cumca adunanti'a generala a orașului, după cele premerse ar fi avutu dreptu se aduca acea decisiune vatematorie, și a nume:

În lun'a lui ianuaru a anului 1870. cu ocasiunea introducerii legii de instrucțiune, deci dara atunci, cându pre bas'a legii s'ar fi pututu atacá usulu de mai nainte, adunanti'a generala a orașului, legala și constitutională, pe bas'a dreptului seu din §. 25. a decisu, că orașulu susține usulu în privinți'a ajutorarii școlilor confesionale, le va ajutorá și mai departe pana ce acelea vor corespunde recerintielor legii.

Acésta decisiune capetandu deplină putere de dreptu, noi — abstragendu de la usulu secularu de mai nainte — prin acésta decisiune, adusa pre bas'a legii și la introducerea ei în viața, am dobanditu unu dreptu, aceea decisiune a devenitu obligatória și pentru noi și pentru orașu, pana cându se vor pazi condițiunile croite; deci orașulu n'au avutu dreptulu și nu-lu pôte avé ca acésta decisiune a sa, se o schimbe unilateral-minte, pentru că:

Jurisdicțiunea, desi pôte se schimbe pre cale constitutională decisiunea adusa de ea, dar acésta n'o pôte face jurisdicțiunea ca atare de câtu numai în cauzele ce se referescu la propriile sale relațiuni și interese, dar nu în cauze de acelea, cându prin hotărîrea de mai nainte singuratecii séu o parte a locuitorilor orașului au castigatu degiá drepturi și au intratu în posesiunea lor; — pentru noi inse togm'a acésta e casulu acum'a, și acésta decisiune vatematorie s'au adusu acum cu atât'a mai vertosu pe nedreptate și unilateral-minte, cu câtu noi ca confesione prin decisiunea naltiată la validitate de dreptu am castigatu dreptu fapticu, carele nu se pôte luá de la noi numai asia unilateral-minte, fora ascultarea și invoirea nóstra, — numai pentru că asia li place unor oratori conducatori de astadi, — deci acea decisiune vatematorie este nevalidă și din punctu de vedere juridicu.

Revenindu acum la combaterea argumintelor decisiunii

vatematorie și la demonstrarea neconvenienței aceleia, suntemu siliti a dechiará cumca o parte din acele arguminte, contine nisce afirmatiuni, contrarie adevérului, și a nume:

Înainte de tôte cauta se protestamu în contr'a acelei afirmatiuni, casu cum orașulu Aradului ar fi susținutu séu ar susținé școlile comunali séu confesionali din contribuțiunea comună; — pentru că se scie de comunu cumca speșele susținerii școlilor s'au cumulat cu speșele administrative și alte speșe ale orașului, astu-feliu sunt cumulate și acum'a, pe cont'a acelu venit, cari incurgu din venitele comune ale orașului, éra deficitulu — carele se acopere prin contribuțiuni comune — este casu-natu nu numai de școli, ci de necesitatiile generali ale orașului.

Punctulu primu din argumentatiunea decisiunii inca se baséza pre unu calculu smintitu, pentru că: sum'a de ajutoriu, ce voiesce se o detrage de la școlile confesionali, de feliu nu va puté acoperi lipșele școlare, ce se insira în acestu punctu, pentru că în casulu nesperatu alu încuviințarii hotărîrei vatematorie, confesioniile pretindendu aplicarea §-lui 36. din legea de instrucțiune, de buna séma că sum'a ce confesionali contribuiescu la susținerea școlilor comunali va fi mai mare de câtu sum'a ce s'a datu pana acum'a anual-minte pentru susținerea școlilor confesionali, deci suntemu deplinu convinsi cumca prin acésta despusetiune școlele comunali n'ar castigá nici unu folosu materialu.

Ce se atinga de alu doile punctu alu argumentatiunii, nici acelu nu are atât'a importantia câtu i atribuesce argumentatiunea, pentru că: desi este adevératu cumca israelitii susținé ei insisi școlile lor, dar daca acestia togm'a ar pretinde ajutoriu de la orașu pre bas'a §-lui 25, nu potu se pretinda de câtu a nume pentru școlile lor populare, nu inse pentru susținerea școlilor lor reali și cetățienesci de mai multe clase ce sustau acum'a; mai luandu în consideratiune numerulu celu micu alu israelitiloru, în proporțiune abia ar capetá 1000 fl. pentru ajutorarea școlilor lor populare, pre cându acésta din contra s'ar paralisá prin separarea contribuțiunii acestor'a de 5 %.

Bate la ochi cumca adunanti'a hotărîtória numesce de sacrificie mari ajutoriulu celu micu datu școliloru confesionali, pre cându, de câte-va ani, din venitele comune ale orașului și din contribuțiune a cumperatu mai multe și mari edificie pentru școlile comunale, la cari s'a întrebuintiatu unu capitalu cam de 40.000 fl. și la care am contribuitu și noi, — noi, pre cari acum'a adunanti'a hotărîtória vré se ne isgonésca și din edificiele nóstre școlare ce potu se ajunga câte-va sute de florini.

În fine nici punctulu anteu din motivarea Decisiunii nu se pôte justificá, pentru că: speșele ce s'au întrebuintiatu pana acum'a la ajutorarea școlilor confesionali, nu impedează de feliu crearea fondului școlare, pentru că acésta și altminte se creéza din posesiunile de pamentu ale orașului, ma spre scopulu acésta s'au și separatu o parte din pasculu comunu și s'au datu în arenda.

Peste totu, intrég'a motivare a Decisiunii este atâtu de nebasată, compusa din argumentatiuni atâtu de silitu, în câtu se pôte cunósce din sirele ei, cumca la facerea acestei Decisiuni respectivii n'au fostu condusi de convingerea despre adevérulu argumentatiunii, ci s'au condusu de ura catra confesiuni și nationalitati, — acésta convingere și afirmatiune a nóstra o adevéresce preocupatiunea, ma ur'a, ce propunatoriulu a manifestat'o în argumentatiunea sa în contr'a confesioniiloru.

Din tôte acestea înaltulu Ministeriu reg. ung. de culte și de invetiamentu publicu va binevoi a întielege și a judecă cu întieptiune în ce sta caus'a școliloru carea acum s'au sternitu de nou în orașulu Aradului și care e preocupatiunea ce se manifestá din hotărîrea acea vatematorie; — mai departe va binevoi a se convinge cumca acésta Decisiune vatematorie nu pôte stá nici din punctu de vedere juridicu, pentru că e în contr'a unei hotărîri de mai nainte ce s'au adusu în acésta cauza pre cale legale și constitutională; — și pre bas'a acestor'a, cu deplină stima ne rugámu de înaltulu Ministeriu reg. ung. de culte și de invetiamentu publicu ca se binevoiesca a nimici acésta Decisiune vatematorie a orașului, și a demandá se se sustienă în validitate citat'a decisiune din anul 1870. de sub. nr. 270/3.

Éra în acelu casu nesperatu, daca înaltulu ministeriu reg. ung. de culte și de invetiamentu nu ar lecuí, séu nu ar poté se lecuésca vatemarile și apesările ce ni se facu în privinți'a școlara, și în contr'a cererii și rugării nóstre umilite din acésta apelata ar intári totusi decisiunea vatematorie a orașului; pentru acestu casu ne sentimu siliti se descoperimu aceea hotărîre a comunității nóstre bisericăscă, cumca membrii comunității nóstre bisericăscă între tôte cercustantiile vré se sustienă școlile lor confesionali, deci cu onóre ne rugámu de înaltulu ministeriu reg. ung. ca pentru casulu amintitu, dar nesperatu, se binevo-

esca a îndrumă jurisdicțiunea orașului Aradu, ca intru înteleșului §§-loru 35. și 36. din legea de instrucțiune, spesele pentru susținerea școlilor comunali separându-le din preliminarulul șeselor comune ale orașului, acele spese se să acopera numai din contribuțiunea acelor cetățieni cari nu contribuiesc la susținerea școlilor confessionali, dar se nu se acopera din venitele averilor și bunurilor orașului, cari ni competu și năa de o potriua cu celorlalti, protestăm cu rezoluțiune în contr'a aceleia, ca averile și bunurile orașului ce noi și parintii nostri le-am castigatu și le-am rescumperatu cu sacrificie grele, se să folosescă acum'a, cu eschiderea noastră, numai pentru susținerea școlilor comunali. —

Suntemu cu onóre

In numele comunei bisericesei a romanilor ort.:

Joane Ratiu m. p.
presedintele c. munei bis.

Demetriu Jorgovleu m. p.
epitropu alu com. bis.

VARIETATI.

= *Umblarea prunciloru la școlă, cum se priveghiéza în Scoti'a?*
Fiindu că legea a introdusu invetiamentulu obligatoriu, și asia fie-care parinte este detoriu se-si dee fiulu la școlă, consiliile școlare grigescu ca legea se nu remana litera mórta pre carthia, ci se se și essecute. Spre acestu scopu, fie-care consiliu școlare isi tiene unu diregatoriu, carele nu are alta de lucru de cătu umbla prin comune a însemná numele și locuinti'a aceloru parinti cari nu-si dau pruncii la școlă. De alta parte însemna numele prunciloru din verst'a obligata, cari nici pana acum'a nu capeta instrucțiune elementara. Candu se aduna consiliulu, totu-de-un'a diregatoriulu scie se astérna raportu completu despre frecuentatiunea școlara. Consiliulu citéza naintea sa pre parintele negligente. **Daca** nu se infacisiéza, ilu aréta procurorulu de comitatu care l'acusa la judele cercuale și cu procedura scurta se pedepsece la 20 silingi, séu 14 dile de închisóre. **Daca** respectivulu nu se îndrépta, în decursu de 3 luni este citatu și pedepsitu de 3 ori. Acésta procedura regulata, punctuala și scurta, a umplutu de baieti școlii'e Scotiei.

Concursu.

Se deschide pentru ocuparea statiunilor invetiatoresci din inspectoratul Cefei, în comitatulu Bihoru protopresv. Oradii-Mari.

1. **Cefa**, cu salariu anualu 100 fl. v. a. 16 cubule de grâu 6 orgii de lemne, 2 de paie, $\frac{1}{4}$ sesie de pamentu și cortelu liberu cu gradina; — Comunitatea în urmarea decisiunei consistoriale din 2. oct. a. c. va avé a respunde din salariulu fiitoriului invetiatoriu, de pe anulu curinte 12. fl. v. a. 6 cubule de grâu și 3 orgii de lemne fostulu invetiatoriu ca diumetate din salariulu ce densulu l'au avutu pana acum'a.

2. **Gepiu**, cu salariu anualu 50 fl. v. a. 12 cubule de bucate, 3 orgii de lemne, 12 jughere de pamentu, și cortelu liberu cu gradina.

Doritorii de a ocupá vre una dintre statiunile acestea, au a-si asterne recursele adornate cu documintele prescise în statutulu organicu, la subscrisulu inspectoru cercualu de școlé pana în 10. noemvre st. v. a. c. căci în 11. noemvre se va tiené alegerea în Cefa; éra în 13. noemvre st. v. în Gepiu. — În *Berecheiu*, 29. oct. 1872.

In contielegere cu comitetele parochiale:

Teodoru Papu,
inspectoru cerc. de școlé.

2-3

Concursu.

Se publica pentru vacant'a statiune invetiatorésca dela școl'a confesionala gr. ort. romana din comun'a **Nadasiu**, cerculu Agrisului, cotulu Aradului, pe langa emolumintele urmatorie: 150 fl. v. a. 6 cubule grâu, 6 cubule cucuruзу, 15 magi fenu, 12 orgii de lemne din care este de a se încaldí și școl'a, gradina de legumi și cortelu liberu, nu altcum dela fie care înmormentare: mare 50 cr. mica 20 cr.

Doritorii de a recurge pentru acestu postu sunt avisati ca recursele lor, instruite în sensulu statutulu organicu, adeca: se produca testimoniu despre absolvirea celu putinu aloru 4. clase normale, despre absolvirea cursuriloru pedagogice cu succesu bunu, și în fine se aiba esamenulu de calificatiune; se le trimita cmitetulu parochialu din **Nadasiu**, celu multu pana în 21. noemvre st. v. a. c. candu va fi și alegerea. — **Nadasiu**, la 26. octobre 1872.

2-3

Comitetulu parochialu. In contielegere cu mine:

Joanu Ardeleanu,
inspectoru cerc. de școlé.

Concursu.

Se escrie pentru vacant'a statiune invetiatorésca din comun'a **Luguzeu**, cerculu Agrisui, cottu Aradu; emolumintele sunt: 84 fl. v. v. 10 cubule de bucate, 8 orgii de lemne din care e de a se încaldí și școl'a, gradina și cortelu liberu.

Doritorii de a fi alesi, au a-si trimitte recursele loru provediute cu documintele prescise în statutulu org. celu multu pana în 9. Noembre st. v. a. c. candu va fi și alegerea. **Luguzeu**, la 28. octobre 1872.

Comitetulu parochialu. In contielegere cu mine;

2-3 **Joanu Ardeleanu**,
Inspectoru școl.

CONCURSU.

Pentru statiunea invetiatorésca nou infintiata la școl'a a II-a de intai'a clasa confe. gr. orientala romana din **Curticiu** ctulu Aradului. protopresbiteratul Chisi-Ineului, se deschide concursu pana în 19. noembre a. c. st. vechiu candu se va tiené și alegerea. —

Emolumintele sunt 400. fl. va. a. salariu anualu. 12 orgii lemne. din care se va încaldí și școl'a, cortelu liberu cu intravilanu de 800⁰.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu pofiti ase presentá în un'a din dominecele înainte de alegere, séu în di'a alegerei, la Sta Biserica pentru asi manifestá desteritatea în cantare, éra recursele instruite conformu statutulu organicu, și adresate comitetulu parochiale se le tramita Inspectorulu cercu. **D. Georgiu Chirilescu** în **Chitichaz** (Cttulu **Bichisui**.)

Curticiu în 1. Septemvre 1872.

2-3

Comitetulu parochialu.

CONCURSU.

Se deschide pentru nou infintiata statiune invetiatorésca din **Serbesci** în cerc. **Beiusiului**.

Emolumintele sunt: 120 fl. v. a. 5 cubule de grâu, 4 stangeni de lemne și dela fie-care îngropatiune cate 20 cr. v. a.

Doritorii de a ocupá acésta statiune sunt pofiti, ca recursurile lor adresate comitetulu parochialu cu tóte documintele necesarie, se le substérna subscrisului inspectoru în **Baiti'a** (**Rézbánya**) pana în 29. nov. a. c.

Serbesci, 29. octovre.

Comitetulu parochialu:

3-3

Nicolau Popoviciu,
inspectorulu școl. cerc.

2-3

Edictu.

Josifu Deheleanu, nascutu din **Pecica**, carele nainte de acést'a cu 4 ani si-a parasitu pre legiut'a sa socia **Cornelia Frusia** din **Aradu** fara a se sci că unde se afla; prin acést'a e provocatu: ca pana la finea lui **Januariu** 1873. st. v. se se presenteze naintea scaunulu protopopescu alu **Aradului**, căci la din contra, caus'a divortiala radicata de catra amintit'a sa socia, și în absentia lui, se va decide în sensulu canónelor santei nostre biserici.

Datu din siedinti'a scaunulu protopopescu tienuta în **Aradu** la $\frac{2}{14}$ oct. 1872.

Joanu Ratiu,
protopopu alu **Aradului**, presedinte.

Terentiu Ratiu,
notariu scaun.

3³⁾ 1872

Concursu.

Renunciandu alesulu invetiatorii, dlu **Paulu Munténu**, la școl'a elem. conf. din **Zimbru**. — pentru ocuparea aceleia se deschide nou concursu, pana la finea lui **noembre**, pe langa salariulu, emolumintele și conditiunile publicate în nrrii precedenti ai stimatei foi „**Lumin'a**”

Zimbru, la 29. octovre 1872.

2-3

Comitetulu parochiale. In contielegere cu:

Joane Munténu,

insp. cerc. de școlé.